

Box 43, 123 21 Farsta
Storforsplan 44, 7 tr., 123 47 Farsta
kansliet@ungarorelsehindrade.se
08-685 80 80
ungarorelsehindrade.se

Till

Enh. för socialtjänst och funktions-
hinderpolitik (Socialdepartementet)
s.remissvar@regeringskansliet.se
s.sof@regeringskansliet.se

Från

Björn Häll Kellerman, tf. förb.ordf.
bjorn.hk@ungarorelsehindrade.se

Förbundsstyrelsen (FS)
fs@ungarorelsehindrade.se

Svar på remiss S2020/00202/SOF

Översyn av yrket personlig assistent (SOU 2020:1)

till

Enheten för socialtjänst och funktionshinderspolitik (Socialdepartementet)

Förbundet Unga Rörelsehindrade överlämnar härmed sitt remissvar gällande betänkandet Översyn av yrket personlig assistent – ett viktigt yrke som förtjänar bra villkor (SOU 2020:1) av Utredningen om översyn av yrket personlig assistans, med remiss- och diarienummer **S2020/00202/SOF**.

Farsta den 23 juni 2020

på förbundsstyrelsens uppdrag,

Björn Häll Kellerman
Tillförordnad förbundsordförande

Kommentarer

Följande kommentarer gäller utredningens avsnitt **8 Slutsatser och förslag**, som återfinns på **sidorna 209–228**.

Alla punkter och underpunkter behandlas inte i detta remissvar, utan bara de där Förbundet Unga Rörelsehindrade har en resonerande synpunkt.

8 Slutsatser och förslag

8.1 Staten har ett övergripande ansvar för personliga assistenters arbetsvillkor

Att lägga ansvaret på staten för att agera vid upptäckten av systemfel (**s. 210, första st.**) ligger i linje med Förbundet Unga Rörelsehindrades önskan om att avskaffa det delade huvudmannaskapet för personlig assistans enligt LSS till förmån för ett enbart statligt huvudmannaskap.

8.1.1 Bättre villkor utan att begränsa självbestämmandet

Personlig assistans är en i grunden komplex insats, i och med det faktum att den syftar till att ge individer möjligheten att leva sina liv så fritt och självbestämt som möjligt, med hjälp av andra individers händer och i vissa fall tal och förmåga att tolka den andras vilja, samtidigt som det behöver innebära en arbetsrelation med ömsesidig respekt och en fungerande arbetsmiljö för samtliga inblandade parter.

Att utredningen och senare lagstiftaren visar förståelse för detta är grundläggande för en fortsatt fungerande frihetsreform.

8.1.2 Styrning via kunskap och information har bäst förutsättningar att lyckas

Här vore det, enligt Förbundet Unga Rörelsehindrade, önskvärt med ett förtydligande kring vilka regleringar och ekonomiska incitament som utredningen anser bör vidtas.

I övrigt se kommentar till **8.1.3**.

8.1.3 Staten bör ta ett större ansvar för kompetensförsörjningen

Det är positivt att ett centralt grepp föreslås tas, i syfte att genom en statlig utbildning öka kompetensen hos assistenter såväl som hos assistansanvändare, eventuella arbetsledare vid sidan av assistansanvändaren själv och assistansanordnare.

Resultatet får dock inte bli en tro på att alla assistenter och/eller assistansanvändare har samma behov av detta eller att samma utbildning går att applicera på varje assistansanvändare, utan att det finns en flexibilitet i utformandet av såväl utbildningen som senare fortbildning som är anpassat efter den enskilde assistansanvändaren (och i vissa fall t.o.m. efter den enskilda assistenten). Här kan den forskning som föreslås genomföras få stor betydelse. En sådan satsning behöver fokusera på bredden som finns hos de individer som har behov av assistans för att kunna få en heltäckande uppfattning om den mångfald och komplexitet som finns inom insatsen.

Det ska tilläggas att organisationen Intressegruppen för assistansberättigade under våren har lanserat webbverktyget ”Synka” i samma syfte som utredningens föreslagna utbildning, vilket kan vara värt att ta i beaktande vid ett fortsatt arbete med förslaget.

8.1.4 Svårt att reglera assistenternas arbetsförhållanden

Se kommentar för underrubrik **Myndighetssamverkan(...)** nedan.

Myndighetssamverkan för att stoppa oseriösa arbetsgivare

En ökad samordning mellan berörda myndigheter i syfte att motverka brottslighet och andra oegentligheter är välkommen så länge jakten på fusk inte tränger ut annan viktig verksamhet och riskerar att färre beviljas insatser.

8.1.5 Ekonomiska villkor styr även assistenternas arbetsförhållanden

Även om utredningen i sitt uppdrag inte anser sig ha utrymme att diskutera eller komma med förslag gällande schablonersättningen, är denna en viktig del i skapandet av en mer stabil och bättre fungerande personlig assistans. Det står, som vi från förbundet ser det, helt klart att det är svårt att göra yrket personlig assistent långsiktigt attraktivt för fler om inte

möjligheten finns till löner och löneförhöjningar i linje med andra service- eller omsorgsyркиen.

Det är positivt att många assistenter, enligt utredningen, stannar hos en assistansanvändare under lång tid men det är inte en särskilt vågad gissning att den siffran skulle vara högre med en annan löneutveckling än idag.

En höjning av schablonbeloppet ser Förbundet Unga Rörelsehindrade som självklart nödvändig för att ha möjlighet att förbättra och utveckla villkoren för den som arbetar som assistent.

8.2 Ingen gynnas av osäkra anställningsvillkor

Kommentar till 8.2.1 omfattar även denna punkt.

8.2.1 Det bör ligga i parternas intresse att utveckla kollektivavtalen

Det är positivt att en så pass stor andel av de anställda omfattas av kollektivavtalsenliga anställningar.

När det gäller uppsägningstid, som ju utredningen konstaterar är kort i ”båda riktningar”, är den en komplex del av insatsen personlig assistans. Det är uppenbart att den kan skapa problem för såväl assistenter som assistansanvändare och i förlängningen för assistansanordnaren men samtidigt är den viktig för grunden i insatsen, som ju heter just *personlig* assistans och i mycket bygger på ett så fullt ut fungerande samspel mellan de inblandade som möjligt.

För den som är assistansanvändare är det grundläggande att kunna känna tilltro till sina assistenter. För att vardagen ska kunna fungera på ett så optimalt sätt som möjligt, är det av största vikt att man kommer överens om förhållningssätt och rutiner. Det är nyckeln och grunden till en assistans där intentionerna kring självbestämmande levs upp till.

Det händer dock tyvärr att det uppstår oenighet och konflikter mellan assistansanvändare och assistenter. I sådana situationer är det extra viktigt att den assistansberättigades ord väger tyngst eftersom det är hen som lever med sin assistans och vars vardag måste kunna fungera på ett optimalt sätt.

Förbundet Unga Rörelsehindrade ser positivt på att utredningen vill skapa tryggare anställningsvillkor kopplat till kollektivavtal men vill än en gång trycka på vikten av att ha förståelse för vilka komplexa situationer och oenigheter som kan

uppstå mellan en assistansanvändare och hans assistenter, varför en anställning måste kunna avslutas snabbare än inom andra yrkesområden. Dock är det självklart viktigt att assistenter känner att de har en trygg anställning, inte minst eftersom detta gör yrket mer attraktivt.

8.2.2 Ställ krav på kollektivavtalsliknande villkor för att betala ut assistansersättningen

Förslag om generellt krav på att tillämpa kollektivavtalsliknande villkor

Det är förståeligt att enskilda arbetsgivare i nuläget undantas från de krav om tillstånd och kollektivavtalsenliga löner. Förbundet Unga Rörelsehindrade ser dock, i likhet med utredningen, att de undantag som finns bör tas bort för att säkerställa att det kan råda enhetliga villkor i hela branschen.

Att ge Försäkringskassan möjlighet att dra in ersättning för den som anlitar en assistansanordnare utan tillstånd av Ivo är rimligt men det måste i sådana fall givetvis säkerställas att assistansanvändaren ifråga får de insatser hen behöver tillgodosedda, om hen är i behov av detta.

8.3 Arbetsmiljöarbetet behöver förbättras

Arbetsmiljön för assistenter är en viktig men alls inte enkel fråga. Precis som utredningen konstaterar arbetar assistenter inte sällan ensamma med ”sina” assistansanvändare, vilket naturligtvis kan vara påfrestande, psykiskt såväl som fysiskt.

Detta gäller i första hand assistenten och assistansanvändaren men kan även påverka tredje part som familjemedlemmar och vänner, skolpersonal och klasskamrater eller kollegor till assistansanvändaren eller i vissa fall assistenten.

Mer under **8.3.1**.

8.3.1 Arbetsgivare behöver ta sitt arbetsmiljöansvar

Förbundet Unga Rörelsehindrade instämmer i det utredningen för fram men vill även påpeka det faktum att det kan finnas behov av (ökad) kunskap även hos arbetsgivaren, huvudmannen och skolledaren eller verksamhetsansvarig på den arbetsplats, skola (eller det lärosäte) eller dagliga verksamhet där assistansanvändaren spenderar sina dagar men inte har samma inflytande över utformandet (geografiskt, fysiskt, socialt eller ergonomiskt) som i sitt eget hem.

Det finns behov av att veta var ansvaret för assistentens välbefinnande ligger när arbetet utförs på en sådan plats eller i resor kopplade till assistansanvändarens arbetsplats.

8.4 Satsning på kunskap för att minska osäkerhet om arbetsuppgifter

Det är viktigt att möjligheten att få en ökad kunskap om LSS finns för alla som arbetar inom insatsen, kanske särskilt i de fall där assistansanvändaren har begränsad autonomi och därmed har svårt att själv leda sin assistans.

Att alla assistenter borde ha en grundläggande och vid behov specifik kunskap om arbetsmiljö och assistansanvändarens funktionsnedsättning är en självklarhet, särskilt med tanke på de risker som utredningen listar. Viktigt att påpeka är att dessa risker inte bara utgör ett hot mot assistenternas hälsa, utan även mot assistansanvändarens.

8.4.1 Socialstyrelsen får i uppdrag att ta fram ett nationellt utbildnings- och kunskapsmaterial

Ett enhetligt kunskapsmaterial för alla som arbetar med eller har rätt till personlig assistans är välkommet, inte minst med tanke på hur olika upplägg det kan finnas idag mellan olika utbildningar och anordnare på området. Det är positivt att utredningen lägger vikt vid att alla inblandade ska involveras i utbildningen och att assistansanvändarens självbestämmande ska ligga i fokus. De områden som föreslås stå i fokus utgör ett brett och bra urval.

Att ta tillvara redan befintligt material på området är ett välkommet sätt att involvera funktionshinderrörelsens organisationer i arbetet och därmed få in kunskap från assistansanvändarna själva.

8.4.3 Tillsyn och kunskapsstöd för att tydliggöra vad som gäller när assistenter utför egenvård och vård på delegation

Det är positivt att utredningen vill se en översyn av och ett förtydligande gällande vem som har vilket ansvar vid egenvård och vård på delegation eftersom det ibland har varit svårt att definiera detta och vad det innebär att assistenter utför egenvård i sitt arbete.

Det är viktigt att tänka på att behovet av egenvård varierar stort från person till person och kan röra sig om allt ifrån att hantera och sortera medicin i dosettaskar och att påminna om medicinering till att ge en spruta dagligen eller hantera en ventilator eller en andningsmaskin. Med andra ord kan behovet av egenvård ibland vara omfattande men, efter instruktion och genomgång med sjukvårdspersonal, bli fullt säkert tillgodosett.

Det innebär ofta en stor frihet för personer som dagligen är i behov av egenvård att kunna utföra viss vård hemma i vardagen utan att behöva bege sig till sjukhus och vara i behov av vårdpersonal, självklart då under förutsättning att det är säkert att utföra.

Vidare ser förbundet positivt på att utredningen föreslår att Socialstyrelsen ska ta fram ett kunskapsstöd för vägledning kring ansvaret vid egenvård. Det kan tydliggöra vilka förväntningar som finns i arbetet och skapa trygghet för berörda assistenter.

Förbundet vill lägga särskild vikt på att rätten att kunna utföra egenvård i hemmet, med hjälp av assistenter, inte bör begränsas.

Slutord

Personlig assistans är ett viktigt yrkesområde som varje dag hjälper tusentals personer i Sverige att leva sina liv lite mer självbestämt och ger dem en lite större frihet.

Att yrket domineras av kvinnor och unga är inget nytt men lyfts nu fram av utredningen, vilket är välkommet. Med många unga, inte sällan nya i Sverige, i en yrkesgrupp, är det av stor vikt att veta om vilka rättigheter som finns för en som anställd för att få så bra villkor och en så bra arbetsmiljö som möjligt, samtidigt som vi måste vara medvetna om att det är ett annorlunda jobb, där den som har insatsen (assistansanvändaren) är den som i stort utformar sin, och därmed assistentens, dag och att det är så det behöver vara för att uppfylla lagstiftningens intentioner.

Utredningen tycks se till helheten och vi i Förbundet Unga Rörelsehindrade välkomnar förslagen om ökat arbetsgivaransvar och ett samlat kunskapsstöd för såväl de personliga assistenterna som för assistansanvändare och andra i de senares närhet, något som i nuläget är upp till varje arbetsgivare att tillhandahålla. En sådan ram, kombinerad med trygga villkor och en ökad kunskap, kan mycket väl leda till en bättre assistans för många och en väg bort från den stämpel som finns på personlig assistans idag: ett genomgångsyрке.

För att ett sådant lyft för yrket ska vara möjligt, krävs dock en höjd schablon och därigenom höjda löner för de som arbetar som assistenter.

Förbundet Unga Rörelsehindrade önskar att i en snar framtid få se att yrket personlig assistent får en högre status än vad det har i nuläget.

En implementering av förslagen i utredningens betänkande (SOU 2020:1) skulle troligen vara ett viktigt steg på vägen i rätt riktning.

Farsta dag som ovan

Förbundet Unga Rörelsehindrade

Björn Häll Kellerman
Tillförordnad förbundsordförande

med bistånd av
Nora Eklöv
Generalsekreterare